

Poëtisch Terrorisme

De Laatsten combineert de pluspunten uit *JDX – A Public Enemy* en *Dantons dood*, aldus Agna Smisdom.

'(...) why not make *some art* in the service of ... an (uprising)? (...) We might now contemplate aesthetic actions which possess some of the resonance of terrorism (or 'cruelty', as Artaud put it) aimed at the destruction of abstractions rather than people, at liberation rather than power, pleasure rather than profit, joy rather than fear. Poetic Terrorism.' Dat schrijft Hakim Bey en hij mag opgetogen zijn: in *De Laatsten*, de nieuwste productie van Tg Stan, wordt zijn verlangen naar een Poëtisch Terrorisme op de scène geconcretiseerd. Met veel spelplezier, humor en cynisme attackeert het spelerscollectief aan een moordend tempo een aantal structuren die orde, gezag en veilige rust vertegenwoordigen. Vooral de hand van de wet en de huiselijke idylle moeten eraan geloven.

De Laatsten – naar Maxim Gorki – is het derde en meest geslaagde deel van wat stilaan op een trilogie gaat lijken. Vorig seizoen ensceneerde Tg Stan nog *JDX - A Public Enemy*, naar *Een vijand van het volk* van Hendrik Ibsen, en *Dantons Dood* naar het gelijknamige stuk van Georg Büchner. Ibsen, Büchner en Gorki: drie coryfeeën uit de literatuurgeschiedenis. Zoals bekend put Tg Stan vaak teksten uit het theaterrepertoire en vult ze al dan niet aan met ander (tekst)materiaal zoals dagboeken, nieuwsberichten of romanfragmenten. Belangrijk bij de tekstkeuze is 'de verbanden die je kunt leggen, de geschiedenis die je naar hier en nu kunt trekken (...)' (Jolente De Keersmaecker in *Etcetera* 42)

De geschiedenis in *JDX - A Public Enemy* is die van een enkeling tegenover een (so-

ciaal-politieke) meerderheid. Een dokter ontdekt dat het water van een nieuwe badinrichting sterk vervuild is. Zijn broer, de burgemeester van het stadje, weigert maatregelen te nemen omwille van de zware financiële gevolgen. De eerlijke dokter verwordt uiteindelijk tot 'vijand van het volk' dat zich bedreigd voelt in zijn materiële welvaart. De rol van de media en de valstrikken van een democratisch bestel worden uitvoerig aan de kaak gesteld.

Dantons Dood dateert uit 1835. De jonge Duitse revolutionair Georg Büchner schreef de tekst terwijl hij ondergedoken leefde. Het is een tijd van restauratie, 36 jaar nadat Bonaparte zich heeft laten uitroepen tot eerste consul, een militaire dictatuur vestigt en de Franse Revolutie – of wat ervan overblijft – in de kiem smoort. Büchners tekst speelt zich af tijdens de laatste stuiprekingen van die omwenteling en verhaalt het conflict tussen twee kopstukken van de revolutie: Danton en Robespierre. De eerste probeert het gebruik van geweld af te zwakken, de tweede ziet een dictatuur als de enige mogelijkheid om de revolutie te bestendigen.

De Laatsten kwam tot stand in 1907, twee jaar na de mislukte opstand die een voorproefje was van de revolutie van 1917. Het stuk verhaalt de ondergang van de familie Kolomizev. Oom, moeder en vijf kinderen worden getiranniseerd door een corrupte en aan alcohol verslaafde vader. Als hoofd van de politie maakt hij zich schuldig aan mishandeling en moord op politieke gevangenen. Wanneer hij door onbekenden neergeschoten wordt, duidt hij een willekeurige revolutionair aan als schuldige en verklaart: 'Iemand

heeft toch geschoten. En die mannen zijn allemaal vrienden van elkaar.'

In tegenstelling tot Büchner en Gorki, leefde Hendrik Ibsen niet in een uitgesproken revolutionair tijdperk. Hij creëerde zijn eigen opstand: die tegen het Noorse stedelijke bourgeois-milieu, dat tevens zijn publiek was. Wat Halvdan Koht zegt over *A Doll's House*, geldt eveneens voor *Een vijand van het volk* en Ibsens andere sociale satires: (they) 'pronounced a death sentence on accepted social ethics.' Hier ligt de zwakheid van Stans encenering: in tegenstelling tot Ibsens publiek, bestaat dat van Tg Stan uit 'bekeerden'. Topics als politiek machtsmisbruik, het failliet van de 'democratische' maatschappij en de vaak bedenkelijke rol van de media zijn uiteraard relevant, zeker in de huidige politieke context, en nog meer als hun 'verpakking' – in dit geval een theatervoorstelling – intelligent en boeiend is. Voor het publiek dat de voorstelling bijwoonde in de kunstcentra en vermoedelijk ook voor (het merendeel van) de toeschouwers die de voorstelling zagen tijdens Antwerpen '93, was *JDX - A Public Enemy* een geslaagde 'reminder', geen 'awakening'. Een parochieaal zou een zinvoller decor zijn.

Dantons Dood was geen goede voorstelling, wel een cruciale in Stans oeuvre. Het belang van de voorstelling zit in de tekstkeuze. Büchner was een marxist-avant-la-lettre die zich op de Franse Revolutie inspireerde om zich een opstand van het proletariaat in zijn eigen streek te dromen. Tijdens het schrijven van zijn stuk komt hij tot een aantal inzichten die het gegeven 'revolutie' enerzijds demystifiëren en anderzijds de noodzaak ervan bevestigen. Een revolutie is een omwenteling, een fase waarin waarden en standpunten herdacht worden. Een revolutie is eveneens een massaal gebeuren. Die massa is de context waarbinnen het individu zijn standpunten vormt en ze eventueel concretiseert. Zij kan een levend geweten zijn of juist een log, afstompend geheel dat het denken en handelen belemmert. Büchner voert twee personen ten tonele die ooit voortrekkers waren in een omwenteling. Al snel ontdekken zij dat de link tussen theorie (het standpunt, de waarde) en de praktijk (de concretisering) niet logisch is. En dan zijn er nog de middelen (geweld of niet? een democratie of een dictatuur?). Danton gaat samen met zijn standpunt ten onder, de geschiedenisboeken vertellen dat Robespierre